



Sygn. akt I KS 18/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Igor Zgoliński (sprawozdawca)

SSN Marek Motuk

w sprawie **M. K.**,
oskarżonego z art. 177 § 2 k.k.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 10 lutego 2022 r.,
skargi wniesionej przez Prokuratora Rejonowego w S.
od wyroku Sądu Okręgowego w S.
z dnia 5 października 2021 r., sygn. akt II Ka (...),
uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w S.
z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. akt II K (...) i przekazującego sprawę temu Sądowi
do ponownego rozpoznania,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w S. wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. akt II K (...), uznał oskarżonego M. K. za winnego tego, że w dniu 24 lipca 2019 r., około godziny 11:32, na drodze [...], w miejscowości B., gm. S., kierując samochodem ciężarowym marki M. o nr rej. (...) z naczepą K. o nr rej. (...), przemieszczając się prawym pasem ruchu na jezdni w kierunku południowym, nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że nie zachował należytej ostrożności, w wyniku czego uderzył w stojący na jego pasie ruchu pojazd z oznaczeniami robót drogowych marki F. [...] o nr rej. (...) z przyczepką, który pchnięty siłą tego uderzenia, przemieścił się na stojących przed nim pracowników drogowych R. D. oraz P. Z., którzy w wyniku tego ponieśli śmierć na miejscu, tj. popełnienia czynu z art. 177 § 2 k.k., na podstawie którego skazał go i wymierzył karę 3 lat pozbawienia wolności; orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres 8 lat orzekł w przedmiocie kosztów sądowych.

Od tego wyroku obrońcy oskarżonego złożyli apelację, w której zarzucili obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść orzeczenia, tj.:

1. art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. poprzez zastosowanie przez Sąd I instancji nie swobodnej, a wybiórczej oceny dowodów, bez uwzględnienia przy ich ocenie całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej skutkującej brakiem dążenia Sądu do wyjaśnienia okoliczności sprawy;
2. art. 366 § 1 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k. w zw. z art. 201 k.p.k. w zw. z art. 170 § 5 k.p.k. poprzez niewystarczającą inicjatywę Sądu co do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy i dotarcia do prawdy materialnej, przejawiającej się w braku ustalenia ważnych dla prawidłowego rozstrzygnięcia okoliczności, tj. zasięgnięcia opinii biegłych z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. (...) w K. z zakresu rekonstrukcji zdarzeń drogowych, gdzie organ orzekający powinien zwrócić się w celu wydania pełnej opinii, wydanej przez podmiot odznaczający się kompleksową wiedzą specjalistyczną, którą z pewnością nie dysponował biegły wydający opinię w przedmiotowej sprawie, czym dał wyraz w opinii pisemnej jak i ustnej, nie umiając odpowiedzieć na podstawowe pytania dotyczące m.in.

prawidłowego oznakowania robót budowlanych na miejscu zdarzenia oraz nie był w stanie jednoznacznie odpowiedzieć czy doszło do zdarzenia, gdyby prace drogowe były prowadzone zgodnie z przepisami prawa.

Powyższe uchybienia w ocenie skarżących doprowadziły do błędów w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę wyroku i mających wpływ na jego treść poprzez przyjęcie, że oskarżony jest winny zarzucanemu mu czynu oraz że mógł wcześniej podjąć manewry obronne np. hamować bądź zmienić pas ruchu, podczas gdy zgodnie z określoną w art. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym zasadą ograniczonego zaufania i bogatym orzecznictwem w tym zakresie nic nie obligowało oskarżonego do przewidzenia przedmiotowej sytuacji na drodze i podjęcia manewrów obronnych, tudzież przewidzenia naruszenia szeregu przepisów dotyczących prowadzenia prac drogowych przez pracowników spółki B.

W konsekwencji obrońcy wniesli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu aktem oskarżenia czynu, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Zawnioskowali nadto o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych z biegłych z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. (...) w K. z zakresu rekonstrukcji zdarzeń drogowych i odpowiedzi na pytania określone we wniosku dowodowym z dnia 23 listopada 2020 r.

Wyrokiem z dnia 5 października 2021 r., sygn. II Ka (...), Sąd Okręgowy w S. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu orzeczenia wskazał, że Sąd Rejonowy przyznał rację skarżącym co do wystąpienia podniesionych w środku odwoławczym uchybień. W szczególności podzielił zapatrywanie, że wyrok w przedmiotowej sprawie zapadł przedwcześnie, bez dostatecznego wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy. Ustalenia faktyczne zostały w ocenie Sądu II instancji poczynione w oparciu o niepełny materiał dowodowy, oceniony w sposób powierzchowny i dowolny, nie zaś swobodny, co stanowi naruszenie jednej z podstawowych zasad postępowania dowodowego określonej w art. 7 k.p.k. Sąd I z tej reguły się nie wywiązał, gdyż ocenił materiał dowodowy jednostronnie i podzielił wnioski opinii z zakresu wypadków drogowych mimo, że nie spełniała wymogów określonych w art. 201

k.p.k., gdyż nie odpowiada na pytania mające kluczowe znaczenie w kontekście odpowiedzialności oskarżonego M. K. za zdarzenie drogowe, do którego doszło 24 lipca 2019 r. Na podstawie powyższych zastrzeżeń co do jakości procedowania przez Sąd I instancji, Sąd odwoławczy doszedł do przekonania o potrzebie ponowienia w całości przewodu sądowego, co stanowiło asumpt do wydania orzeczenia kasatoryjnego. Sąd ten dostrzegł konieczność ponownej, wszechstronnej analizy dowodów oraz celowości dopuszczenia dowodu z opinii biegłych z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. (...) w K., która zawierałaby odpowiedzi na pytania sformułowane we wniosku dowodowym z dnia 23 listopada 2020 r., Te czynności w ocenie Sądu *ad quem* determinowały potrzebę powtórzenia przewodu sądowego, stanowiąc tym samym jedną z podstaw uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, określonych w art. 437 § 2 k.p.k. Jako nieakceptowalną Sąd ten uznał bowiem sytuację, w której „z powodów leżących po stronie Sądu I instancji obowiązek przeprowadzenia niemalże całego przewodu sądowego będzie spoczywał na Sądzie odwoławczym”.

Jeden z członków składu orzekającego złożył zdanie odrębne do powyższego wyroku z uzasadnienia którego wynika odmienne zapatrywanie na zasadność apelacji i jakość przeprowadzonego przez Sąd I instancji postępowania, ale przede wszystkim brak akceptacji dla istnienia podstawy w postaci konieczności ponownego przeprowadzenia przewodu sądowego w całości określonej w art. 437 § 2 k.p.k. obligującej Sąd odwoławczy do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W ocenie autorki zdania odrębnego treść pisemnych motywów zaskarżonego wyroku nie wskazuje na potrzebę całościowego ponowienia przewodu sądowego, a sformułowane wskazania sprowadzają się do uzupełnienia materiału dowodowego o dodatkową opinię biegłych z zakresu rekonstrukcji wypadków drogowych, w której mają być zawarte odpowiedzi na pytania określone we wniosku dowodowym z dnia 23 listopada 2020 r. Jednocześnie w zdaniu odrębnym zawarte zostały uwagi odnoszące się do aktualnego modelu postępowania drugoinstancyjnego, w którym owo uzupełnienie postępowania dowodowego jest nie tylko możliwe przed Sądem odwoławczym, ale Sąd ten ma wręcz obowiązek jego przeprowadzenia. Tak więc dostrzegając taką potrzebę Sąd Okręgowy w S. był zobligowany do samodzielnego

uzupełnienia materiału dowodowego, co w żadnym razie nie wymagało przeprowadzania na nowo przewodu sądowego, mogące mieć miejsce jedynie przed Sądem I instancji.

Na powyższy wyrok skargę w trybie art. 539a § 1 k.p.k. złożył Prokurator Rejonowy w S., zarzucając naruszenie art. 437 § 2 zd. 2 *in fine* k.p.k. poprzez jego błędną wykładnię i nieprawidłowe zastosowanie poprzez uchylenie wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania pomimo braku ku temu przesłanek, a w szczególności poprzez nieprawidłowe przyjęcie, że konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego w całości, podczas gdy w świetle przepisu art. 437 § 2 k.p.k. konieczność taka nie zachodzi, czynności Sądu I instancji zostały przeprowadzone prawidłowo, zaś powody uchylenia wyroku Sądu I instancji (ewentualna konieczność zasięgnięcia opinii biegłych z Instytutu Ekspertyz Sądowych im. (...) w K. z zakresu rekonstrukcji zdarzeń drogowych) nie uzasadniają wydania orzeczenia kasatoryjnego w niniejszej sprawie, gdyż taka czynność - ponowna ocena dowodów nie mieści się w kręgu podstawy z art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k., która może zostać zastosowana wyłącznie w przypadku konieczności powtórzenia czynności dowodowych w pełnym zakresie.

Podnosząc sformułowany wyżej zarzut autor skargi wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Analiza akt niniejszego postępowania nakazywała uznać, że skarga na wyrok Sądu Okręgowego w S. była oczywiście zasadna. Zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 437 § 2 zd. 2 *in fine* k.p.k.

Zarówno w skardze, jak i w zdaniu odrębnym, trafnie podniesiono, że do zaktualizowania się przesłanki w postaci konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego w całości, obligującej sąd II instancji do wydania orzeczenia kasatoryjnego, nie jest wystarczające stwierdzenie potrzeby ponownej oceny materiału dowodowego, ani też jego uzupełnienia. Przepis ten nie stanowi bowiem o przeprowadzeniu na nowo dowodów, ale o przeprowadzeniu na nowo przewodu sądowego. Nie odnosi się więc li tylko do postępowania dowodowego. Wszak może też dotyczyć samego przebiegu przewodu, którego konieczność powtórzenia

zachodzi z powodu naruszenia przepisów procesowych. Przesłanka ta zaktualizuje się wówczas, gdy naruszenie przez sąd I instancji przepisów postępowania będzie skutkowało elementarną nierzetelnością prowadzonego postępowania sądowego, uzasadniającą przeprowadzenie na nowo wszystkich czynności procesowych składających się na przewód sądowy (zob. uchwała SN z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19, OSNK 2019/6, poz. 31). Powtórzenie przewodu sądowego w całości z przyczyn dowodowych wiąże się natomiast z podstawą dowodową wyroku, gdy sąd I instancji nieprawidłowo przeprowadził lub ocenił dowody. Przesłanka w postaci konieczności ponowienia wszystkich dowodów wystąpi jednakże dopiero wówczas, gdy sąd pierwszej instancji w ogóle nie ujawnił żadnych dowodów, choć oparł na nich wyrok, albo wszystkie te dowody zostały nieprawidłowo przeprowadzone (naruszenie art. 410) albo nieprawidłowo ocenione (naruszenie art. 7). W praktyce zatem konieczność powtórzenia postępowania dowodowego w całości będzie występowała niezmiernie rzadko, a z całą pewnością nie zachodzi w realiach niniejszej sprawy, w których Sąd II instancji uznał za niezbędne dla prawidłowego wyrokowania uzupełnienie postępowania dowodowego jedynie w części, tj. w zakresie uzyskania dowodu z wnioskowanej przez obronę opinii.

Podzielić zatem należało przedstawione w skardze stanowisko, zgodnie z którym uchylenie wyroku z powodu konieczności uzupełnienia postępowania dowodowego w kształcie zaprezentowanym w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia stanowi naruszenie art. 437 § 2 zd 2 *in fine* k.p.k. Jeżeli bowiem w ocenie Sądu *ad quem* określony dowód nie został przeprowadzony, to na tym właśnie Sądzie spoczywa obowiązek konwalidowania tego uchybienia i w dalszej kolejności wypowiedzenia się w zakresie oceny całokształtu materiału dowodowego. Nie mają tutaj znaczenia nieznajdujące oparcia w obowiązujących przepisach argumenty takie jak nieakceptowalna przez Sąd *ad quem* konieczność dokonywania tych czynności z winy leżącej wyłącznie po stronie Sądu I instancji. Te spostrzeżenia, z punktu widzenia art. 437 § 2 k.p.k., pozostają zupełnie irrelewantne. Na marginesie dodać można, że zarówno Sąd I instancji, jak i jeden z członków składu orzekającego Sądu odwoławczego, a także skarżący przedstawili na owo uchybienie odmienną perspektywę.

Wobec wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem art. 437 § 2 k.p.k. oraz odwołaniu się do pozaustawowych kryteriów, zasadne jest przypomnienie, że zmiany wprowadzone w wyniku nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 2013 r. i 2015 r. w zdecydowany sposób zwiększyły apelacyjność postępowania odwoławczego, ograniczając, a niekiedy nawet likwidując, elementy rewizyjne i kasacyjne (uchylenie art. 452 § 1 k.p.k., zakazującego sądowi odwoławczemu przeprowadzenia postępowania dowodowego co do istoty sprawy i zezwalającego na przeprowadzenie uzupełniającego postępowania dowodowego tylko w wyjątkowych wypadkach i w ograniczonym zakresie). W obecnym stanie prawnym zakres postępowania dowodowego w instancji odwoławczej uległ wydatnemu rozszerzeniu (art. 452 § 2 i 3 w zw. z art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k.). O ile poprzednio ten ostatni przepis dawał sądowi odwoławczemu szerokie uprawnienia kasatoryjne, tak obecnie wręcz nakłada na ten sąd obowiązek merytorycznego orzekania, poza przypadkami w nim skatalogowanymi (a więc w sytuacjach określonych w art. 439 § 1, art. 454 lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości). Niewątpliwie zmiany powyższe w istotny sposób zmodyfikowały rolę sądu odwoławczego, którą obecnie jest nie tylko kontrola, ale również orzekanie merytoryczne. Powyższe regulacje skutkują tym, że ciężar merytorycznego rozpoznania sprawy spada niejednokrotnie na sąd II instancji. Jedynie wykazanie konieczności powtórzenia całego przewodu sądowego wyłącza kognicję tego sądu. Natomiast ponowienie lub uzupełnienie materiału dowodowego w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne dla prawidłowego przeprowadzenia kontroli odwoławczej w celu dokonania ustaleń faktycznych zgodnych z naczelną regułą procesu (art. 2 § 2), jest wręcz obowiązkiem sądu odwoławczego. W świetle powyższego nie sposób uniknąć konstatacji, że w niniejszej sprawie *ratio legis* powyższych uregulowań prawnych umknęło z pola widzenia Sądowi II instancji.

Podsumowując, w realiach niniejszej sprawy, jako że niewątpliwie nie zachodziła konieczność powtórzenia całości przewodu sądowego, wyłączająca kompetencję Sądu II instancji do merytorycznego orzekania, uchylenie zaskarżonego apelacją wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji stanowiło rażące naruszenie art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k., co skutecznie zostało wykazane w skardze. Z tych przyczyn zaskarżony wyrok

podlegał uchyleniu, a sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W jego toku winy zostać uwzględnione wyrażone powyżej zapatrywania prawne (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.)